

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

TILSYNSRAPPORT

SKOLENS ARBEID MED ELEVENES
PSYKOSOSIALE MILJØ

Karmøy kommune – Mykje skole

Innhold

1. Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø	3
2. Gjennomføring av tilsynet	4
3. Kontrollområde for tilsynet	5
3.1 Det forebyggende arbeidet	5
3.2 Det individuelt rettede arbeidet	6
3.3 Brukermedvirkning	8
4. Ikke pålegg om retting	9
Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon	10
Vedlegg 2 Oversikt over de som ble intervjuet i tilsynet	11
Vedlegg 3 Rettslige krav	12
1. Det forebyggende arbeidet	12
2. Det individuelt rettede arbeidet	13
3. Brukermedvirkning	15

1. Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø

Det blir gjennomført felles nasjonalt tilsyn i 2010 og 2011 med temaet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Hovedbestemmelsen for tilsynet er § 9a-1 og de andre reglene som kontrolleres må sees i sammenheng med denne.

Det rettslige utgangspunktet for tilsynet er delt inn i tre hovedkategorier:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) - §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a- 4 om internkontroll

Det er ikke ført særskilt tilsyn med opplæringsloven § 13-10 andre ledd i dette tilsynet. Opplæringsloven § 13-10 andre ledd er en overordnet regel som pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for oppfølging av alle lovkrav. I tidligere tilsyn har det vært stort fokus på internkontrollsystemet til kommunene. I det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011 er det internkontrollen ved den enkelte skolen vedrørende elevenes psykososiale miljø som er kontrollert. Kravet til internkontroll i forbindelse med dette er særskilt regulert i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

Kommunens ansvar

Selv om opplæringsloven legger ansvaret på skoleledelsen for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene, er det kommunen som har det overordnede ansvaret. Det er kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven omhandler.

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter og som derfor er adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolens evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Et godt skolemiljø er en viktig innsatsfaktor for en god skole og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte eleven skal kunne utvikle seg positivt. Skolen er en av de mest sentrale arenaer i barn og ungdommers liv. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus.

De overordnede formål med det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011 er å:

- Sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Det presiseres at tilsynsrapporten ikke gir en helhetsvurdering av skoleeier og skolen. Rapporten omhandler kun resultatet fra tilsynet som er gjennomført på det temaet som er valgt for det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011.

2. Gjennomføring av tilsynet

Etter opplæringsloven § 14-1 andre ledd har departementet hjemmel til å føre tilsyn med offentlige skoler. Denne retten er delegert til Fylkesmannen. Fylkesmannen skal ha tilgang til skoleanlegg og dokumentasjon.

Tilsynet er gjennomført ved å hente inn og vurdere dokumentasjon, skriftlig gransking og muntlige opplysninger.

Det er skolen som etter loven plikter å sikre at den enkelte eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-1 og § 9a-3 første ledd. Skolen vil i denne sammenheng være: skoleeier, skoleledelsen og de ansatte ved skolen.

Gangen i tilsynet

- Varsel om tilsyn med pålegg om å sende inn redegjørelse og dokumentasjon fra skolen datert 15.06.11.
- Mottak av dokumentasjon og redegjørelse fra skolen 26.09.11
- Åpningsmøte 18.10.11
- Intervju og samtaler 26.10.11
- Varsel om vedtak og foreløpig rapport datert 09.12.11
- Sluttmøte 12.12.11
- Frist for tilbakemelding om varsel om vedtak og foreløpig rapport 13.01.12
- Tilsynsrapport 02.02.12

3. Kontrollområde for tilsynet

3.1 Det forebyggende arbeidet

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre – var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøtet 18.10.11. De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet¹, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.²

Dokumentasjon

Skoleeier har lagt fram følgende dokumenter for tilsynet knyttet til det forebyggende arbeidet:

- *"Skolenes arbeid med elevenes psykososiale miljø, retningslinjer for skolene i Karmøy"*
- *"Kapittel 9a i opplæringsloven: Elevenes skolemiljø, sjekklister for skolene i Karmøy kommune"*

Dokumentasjon og vurdering

Skolen har blant annet lagt fram følgende dokumenter knyttet til det forebyggende arbeidet:

- *"Handlingsplan mot mobbing"*
- *"Sosial handlingsplan"*
- *"Regler mot mobbing"*
- *"Ordensregler"*

Mykje skole har i sin *"Handlingsplan mot mobbing"* utformet skolens mål for det psykososiale miljøet: *"Alle elever på Mykje skole skal ha et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing"*

Det fremgår av *"Handlingsplan mot mobbing"* at planen *"skal være et levende redskap i tiltak mot mobbing. For å sikre dette skal skolens ansatte, skolens elever og skolens foreldre gjennom skolens ulike organer, involveres i planen. Planen må sees i sammenheng med skolens sosiale handlingsplan."* Handlingsplanen viser til de ulike paragrafene i opplæringslovens kapittel 9a og til § 11-1a om skolemiljøutvalg, og hvilke rutiner skolen har i forhold til de ulike paragrafene. Det forebyggende arbeidet er utførlig beskrevet og det er laget en oversikt med *"årlige forebyggende tiltak mot mobbing og antisosial atferd"*. Hvem som har ansvar for de ulike tiltakene er beskrevet her. Videre er det i planen beskrevet hvordan skolen skal avdekke mobbing og prosedyrer når mobbing er avdekket. Dette er detaljert beskrevet i en handlingstrapp. Skolen har også utarbeidet et meldeskjema for bruk i dette arbeidet.

"Sosial handlingsplan" viser blant annet hvilke tiltak skolen har for å fremme læring, trivsel og sosial utvikling. Fellessamling hver fredag er et av disse tiltakene, et tiltak som alle de som ble intervjuet påpekte som en svært viktig arena for det forebyggende arbeidet ved

¹ Jr. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Artikler/Lov/Instruks-for-felles-nasjonalt-tilsyn-2010-og-2011/>

² Jf. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rundskriv/Rundskriv-201/Udir-2-2010---Retten-til-et-godt-psykososialt-miljo-etter-opplæringsloven-kapittel9a/>

skolen. Planen gir videre en oversikt over opplæring i sosiale ferdigheter og ulike rutiner for klasseledelse og klasseromsarbeid.

Skolen har et eget skriv for Regler mot mobbing. Dette er hengt opp i klasserommene, og alle elevene har skrevet navnet sitt på dette. Ordensreglene er også tatt inn i den sosiale handlingsplanen.

Ordensreglene viser hva elevene har rett til, hva de har ansvar for og hva de ikke har lov til. Dersom de bryter reglene er det gitt eksempler på hvilke reaksjoner skolen har for slike brudd. Det kom frem i intervju at lærerne informerer foreldre om skolens ordensregler på foreldremøter, og kontaktlærerne gjennomgår reglene med klassene. Alle klassene utarbeider også egne klasseregler. Ordensreglene henger oppe i alle rom på skolen, og de er lagt ut på skolens hjemmeside.

I intervju fremkommer det at alle er kjent med disse dokumentene. Skolen var ny for tre år siden, og personalet har vært med på å utarbeide planene. Personalet har dermed et spesielt eierforhold til dem. Ved oppstart på nytt skoleår blir alle rutiner gjennomgått, evaluert og eventuelt endret hvis de ikke fungerer.

Etter Fylkesmannens vurdering er Handlingsplan mot mobbing og Sosial handlingsplan dokument som synliggjør skolens arbeid med det psykososiale miljøet på en forbillig måte.

Skolen skaffer seg kunnskap om elevenes psykososiale miljø gjennom elevundersøkelsen på 7 trinn, og ved at det gjennomføres egen miljøundersøkelse på 5. - 7. trinn. Elevundersøkelsen blir drøftet med personalet, og den tas opp som sak i brukerorganene.

Kontaktlærerne har jevnlig elevsamtaler med hver enkelt elev der trivsel og mobbing er tema. Skolen har videre utarbeidet skjema for elev-/foreldresamtalen der det er spørsmål om trivsel og mobbing. Fadderordning, elevvakter og inspeksjonsrutiner, med fokusvakter for spesielle elever, brukes også i det forebyggende arbeidet.

Skolens psykososiale miljø er jevnlig tema på personalmøter, i SFO og i møter mellom rektor og sosiallærer. Sosiallærer er gitt en særskilt rolle i forhold til oppfølging av slike elevsaker.

Dokumentasjon synliggjør en stor bevissthet ved skolen på viktigheten av at personalet skal ha et positivt elevsyn. Skolen har valgt å systematisk bruke ros og belønning for å forsterke ønsket atferd. Dette er beskrevet i den sosiale handlingsplanen, og de som er intervjuet fremhever dette. Rektor fremstår som en pådriver i arbeidet med det psykososiale miljøet, og intervju bekrefter en særskilt aktiv og engasjert rektor når det gjelder dette arbeidet.

Fylkesmannen sin konklusjon

Mykje skole har skriftlige og innarbeidede planer og rutiner for det forebyggende arbeidet med det psykososiale miljøet, og har derfor en tilfredsstillende internkontroll slik det er krav om i opplæringslovens §§9a-4 og 9a-3 første ledd.

3.2 Det individuelt rettede arbeidet

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleveres i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

Rettslige krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på formøtet/åpningsmøte 18.10.11.

Dokumentasjon

Skoleeier har lagt fram følgende dokumenter for tilsynet knyttet til det individuelt rettede arbeidet:

- *"Mal for vedtak etter opplæringslovens § 9a-3"*
- *"Retningslinjer for klagebehandling, enkeltvedtak med hjemmel i § 9a-3 i opplæringsloven"*

Dokumentasjon og vurdering

Skolen har blant annet lagt fram følgende dokumentasjon knyttet til det individuelle arbeidet:

- *"Handlingsplan mot mobbing"*
- *"Sosial handlingsplan"*
- *"Ordensregler"*

Mykje skole har skriftlige mål, strategier og rutiner for det individrettede arbeidet i *"Sosial handlingsplan"* og *"Handlingsplan mot mobbing"*. Handlingsplan mot mobbing definerer begrepet mobbing i samsvar med definisjonen i *"Manifest mot mobbing 2011-2014"*. Handlingsplanen inneholder skolens regler mot mobbing, rutiner for avdekking av mobbing og hvilke prosedyrer som skal følges når mobbing er avdekket. Planene blir gjennomgått og evaluert ved skolestart hvert år. Intervju viser at de ansatte er kjent med rutineene. *"Handlingsplan mot mobbing"* tar i et eget kapittel opp handlingsplikten ved krenkende adferd. Der vises det til undersøkelsesplikten, og skolens rutiner i slike saker. Det blir understreket at alle elever og foresatte skal bli tatt på alvor dersom de kommer til skolen med bekymringer om at en elev blir utsett for krenkende ord eller handlinger. Videre slås det fast at det skal fattes enkeltvedtak ved muntlige eller skriftlige henstillinger fra elever og foresatte knyttet til skolemiljøet.

Skolens ordensregler som henger i alle klasserom gir eksempler på oppførsel som vil gå inn under begrepet krenkende atferd. Regelen fastsetter at en ikke får lov til å snakke stygt om, mobbe eller plage andre, og viser til lovhjemmelen *"opplæringsloven § 9a"*, samt egne regler om mobbing. Intervjuene bekrefter at de ansatte har en riktig forståelse av begrepet krenkende adferd, og at de er bevisste rundt sin egen handlingsplikt. Intervjuene bekrefter også at skolens strategier og rutiner blir gjennomført i praksis.

I forbindelse med tilsynet har Fylkesmannen fått tilsendt tre enkeltvedtak. I overskriften vises det til hjemmel for vedtaket, og det omtaler de faktiske omstendighetene. Videre vises det til hvilke undersøkelser/vurderinger som er gjort i forhold til påstander som er kommet. I et av vedtakene blir det vedtatt tiltak som skal iverksettes. I de andre to vedtakene kommer det først en konklusjon. Det ene konkluderer med at regelen i § 9a-3 ikke er brutt, det andre med at det ikke er grunnlag for ytterligere tiltak enn de som har vært iverksatt i forbindelse med undersøkelsene. Det fremgår i begge sakene er at det ikke vil bli iverksatt ytterligere tiltak. Vedtakene er i samsvar med forvaltningslovens krav til utredning og begrunnelse jf. forvaltningsloven §§ 17, 24 og 25.

Det går klart frem av handlingsplanen mot mobbing at muntlige eller skriftlige henvendelser fra elever og foresatte om forhold knyttet til skolemiljøet skal besvares med enkeltvedtak, og

at rektor har ansvar for at elever og foreldre blir informert om retten til å be om tiltak og til å klage dersom skolen ikke gjør tiltak. Intervju bekrefter at foreldre er informert om retten til at det fattes enkeltvedtak. Det går også skriftlig fram av møtereferat fra FAU.

Fylkesmannens konklusjon

Dersom ansatte ved Mykje skole får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, vil de undersøke saken, varsle ledelsen og om nødvendig gripe inn. Mykje skole ivaretar dermed elevene sine retter etter opplæringslovens §9a-3 andre ledd.

Mykje skole setter i verk og følger opp tiltak når foreldre eller andre ber om tiltak som gjelder det psykososiale skolemiljøet. Ut fra dokumentasjon og intervju blir disse sakene behandlet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven ved henstilling fra foreldre/elever. Mykje skole ivaretar elevene sine retter etter opplæringslovens §9a-3 tredje ledd.

3.3 Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Rettslige krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organ for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bla at rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på åpningsmøtet 18.10.2011.

Dokumentasjon og vurdering

På Mykje skole blir elevene blant annet involvert i det systematiske skolemiljøarbeidet ved at 5. klasse er faddere for 1. klasse, og ved at enkelte elever er elevverter/vakter i friminuttene. Elevene er også med på å utforme klasseregler som henger i klasserommene.

Mykje skole har opprettet elevråd, og referater fra møtene legges ut på skolens hjemmeside. Det går frem av referatene at elevene har diskutert tema knyttet til det psykososiale skolemiljøet. Elevrådet gjennomgår resultatene fra Elevundersøkelsen og den lokale trivselsundersøkelsen.

Det er også opprettet FAU ved Mykje skole, og Fylkesmannen har fått tilsendt referater fra 3 møter i 2011. Det går frem av referatene at FAU jevnlig diskuterer tema knyttet til elevenes

psykososiale skolemiljø, eksempelvis trivselsundersøkelsen blant elevene samt gjennomgang av skolens handlingsplan mot mobbing.

Fylkesmannen har fått tilsendt tre referater fra skolemiljøutvalget (SMU), to fra forrige skoleår og ett fra skoleåret 11/12. Det siste er også lagt ut på skolens hjemmeside. Det fremgår av referatene at tema knyttet til elevenes psykososiale skolemiljø diskuteres jevnlig, eksempelvis den lokale trivselsundersøkelsen, den sentrale elevundersøkelsen, skolens handlingsplan mot mobbing og sosial handlingsplan. Tilsendt dokumentasjon, intervju og referat viser at foreldre/elever er i flertall i SMU.

Skolen har opprettet samarbeidsutvalg (SU). Vi har fått tilsendt oversikt over representanter i SU for skoleåret 2011/2012. Dette ligger også på skolens hjemmeside. Vi har fått tilsendt et referat fra 27/4-09, og det er lagt ut referat fra SU-møte den 20/9-11 på skolens hjemmeside. Dette referatet er identisk med SMU-referatet fra samme dag. Slik Fylkesmannen leser referatet har dette vært samme møte, med de samme personene, altså har elever og foreldre vært i flertall i hele møtet. Møtet den 20/9-11 har etter Fylkesmannes forståelse dermed i realiteten vært et SMU-møte. Intervju og sammensetning av utvalgene viser at skolen har en korrekt forståelse av forskjellen på SU og SMU.

Fylkesmannens konklusjon

Mykje skole har opprettet elevråd, FAU, SMU og SU. Det er dokumentert at det avholdes jevnlig møter, og at saker knyttet til det psykososiale skolemiljøet drøftes i de ulike råd og utvalg. Videre er det synliggjort at råd og utvalg holdes jevnlig orienterte om alle forhold som er vesentlige for det psykososiale skolemiljøet.

Etter en helhetlig vurdering av skolens brukermedvirkning finner Fylkesmannen at disse er i tråd med kravene i opplæringslovens kap. 11.

4. Ikke pålegg om retting

På bakgrunn av våre vurderinger jf. pkt 3.1- 3.2 - 3.3, blir det ikke gitt pålegg etter tilsynet ved Mykje skole.

Stavanger 02.02.2012

Marta Vignes
tilsynsleder/seniorrådgiver

Hallgeir Bø
assisterende utdanningsdirektør

Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon

Sosial handlingsplan
Handlingsplan mot mobbing
Oppstartperm
Inspeksjonsliste, sjekklister fokusvakt
Resultat elevundersøkelsen vår 2011 7. klasse
Eksempel på trivselsundersøkelse
Gullregler
Ordensregler
Regler mot mobbing
Fordeling ballbinge og føyser
Skriv til hjemmet ved skolestart høst 2011
Referat fra de siste 3 møtene i elevråd, skolemiljøutvalg og FAU
Oversikt over tema på personalmøter (fellestid) skoleåret 2010/2011
Tema foreldremøter
Eksempel på ukeplan
Tre enkeltvedtak
Organisasjonskart
Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø – Retningslinjer for skolene i Karmøy kommune
Retningslinjer for klagebehandling, enkeltvedtak med hjemmel i § 9a-3 i opplæringsloven
Sjekklister vedrørende kapittel 9a i opplæringsloven
Utdanningsdirektoratets brosjyre "Elevenes skolemiljø – kapittel 9a i opplæringsloven
Sakliste – møte SFO
Funksjonsbeskrivelse – kontaktlærer
Notat – planlegging 18 og 19 aug 2011
Årsmelding Mykje skole skoleåret 10/11

Vedlegg 2 Oversikt over de som ble intervjuet i tilsynet

Navn	Funksjon	Intervju
Gjertrud Røvær	Rektor	x
Tone Draugsvoll Hugvik	Kontaktlærer	x
Helene Susort Hovland	Kontaktlærer	x
Ingrid Quist	Sosiallærer	x
Aud Lillian Knutsen,	Miljøarbeider	x
Dimphy Dingemann	Miljøarbeider	x

I tillegg ble det gjennomført samtaler med to representanter fra elevrådet og to representanter fra FAU.

Vedlegg 3 Rettslige krav

1. Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)

Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutinene etterleves.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge

utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/ planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelsler
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/ internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/ internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2. Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn
Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskiminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/ en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven³ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han / hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt

³ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlinsa ved skulen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfyller plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den viderebringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, bla etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3. Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevene skal engasjeres i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringsloven stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snrast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.